

Foném

- hláska s kontrastivní funkcí (= tvoří min. páry) a volnou distribucí
- reprezentace: [hláska] X /foném/
- foném = koncept strukturalismu
(Pražský lingvistický kroužek, 1926–1935, Nikolaj Trubecký)

Hláška [n] a foném /n/

#_

[n]ebe = /n/ebe

X

[t]ebe

[s]ebe

V_V

lí[n]ý = lí/n/ý

X

lí[t]ý

lí[b]í

_#

hle[n] = hle/n/

X

hle[c]

hle[s]

=> hláška [n] tvoří minimální páry a má volnou distribuci

=> je to zároveň foném /n/

Hláška [ŋ]

#_	V_V	_#	_[k]			
x	x	x	li[ŋ]ka	sy[ŋ]ku	ví[ŋ]ko	
			X	X	X	
			li[ʃ]ka	si[r]ku	ví[ʧ]ko	

=> hláška [ŋ] tvoří minimální páry, ale má vázanou distribuci

=> není to foném

Hlásky [n] a [ŋ]

	[n]	[ŋ]
kontrastivní fce	✓	✓
distribuce	volná	vázaná

=> různé fonologické chování

=> hlásky [n] a [ŋ] patří k jednomu fonému /n/

	[n]	[ŋ]
sonora	✓	✓
nazála	✓	✓
místo artikulace	alveolára	velára

=> podobné fonetické vlastnosti

Hlásky [ʃ] a [ŋ]

	[ʃ]	[ŋ]
kontrastivní fce	✓	✓
distribuce	volná	vázaná

=> různé fonologické chování

=> hlásky [ʃ] a [ŋ] nepatří k jednomu fonému

	[ʃ]	[ŋ]
způsob artikul.	obstruent	sonora
místo artikul.	postalveolára	velára

=> různé fonetické vlastnosti

Alofonie

vtah mezi foneticky příbuznými hláskami, které patří k 1 fonému

Foném /n/ => alofony [n ŋ]

čeština: hláska [n] je zároveň alofon i foném, hláska [ŋ] je jen alofon

[hlásková] rovina   [baŋka]   [zvoŋki]   [zvonεk]

≠

≠

=

/fonémová/ rovina   /banka/   /zvonki/   /zvonεk/

hlásková rovina = fonetika

fonémová rovina = fonologie

Čeština: alofony [ŋ m ɾ ɣ]

[n] [ŋ]

/n/

[m] [ɱ]

/m/

[r] [ɾ]

/r/

[x] [ɣ]

/x/

ma[ŋ]go

bra[ŋ]ka

tra[ɱ]vaj

ny[ɱ]fa

ke[ɾ]

k[ɾ]tiny

[ɾ]ka

Su[ɣ]dol

de[ɣ]beroucí

Komplementární distribuce

alofony 1 fonému jsou vůči sobě v komplementární distribuci
=> množiny kontextů alofonů nemají žádný průnik

[ŋ] /_{k g x}

[ɣ] /_{b d z ʒ ʃ g h}

[n] /_{-}{k g x}

[x] /_{-}{b d z ʒ ʃ g h}

[m] /_{v f}

[m] /_{-}{v f}

Sdílené alofony

/fonémy/

/d/

/t/

[alofony]

[d]

[t]

hra[d]y

hro[t]

hra[t]